

ELIO D'ANNA

Η ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

μετάφραση
Ουρανία Τουτουντζή

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΟΠΤΡΑ

Στον *Dreamer*,
που το όνειρό μου στέλνει
σε αφάνταστα ύψη,
σε βάθη
που το συναίσθημά μου δεν μπορεί να φτάσει,
που με κυβερνά
και με αναγκάζει
ελεύθερος να είμαι.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ – Η ΜΗ-ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ DREAMER	11
ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 – ΣΥΝΑΝΤΩΝΤΑΣ ΤΟΝ DREAMER	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 – ΛΟΥΠΕΛΙΟΥΣ	71
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 – ΤΟ ΣΩΜΑ	151
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – Ο ΝΟΜΟΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΑΛΟΥ	187
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΩΝΤΑΣ ΤΗ ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ	243
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 – ΣΤΟ ΚΟΥΒΕΪΤ	307
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 – ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ	357
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8 – ΣΤΗ ΣΑΓΚΑΗ ΜΕ ΤΟΝ DREAMER	401
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9 – ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ	455
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10 – Η ΣΧΟΛΗ	509

Η Μη-Διδασκαλία του Dreamer

ΑΥΤΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ είσαι εσύ, με όλες σου τις αμφιβολίες και τις βεβαιότητες, τις αλήθειες σου και τα ψέματα, τους φόβους, την αγάπη.

Συγχρόνως, είσαι συγγραφέας και αναγνώστης, συγχρόνως, το συνηθισμένο και το ξεχωριστό.

Ο Ονειρευτής και το Όνειρο.

Αυτό το βιβλίο είναι για όσους νιώθουν απογοητευμένοι από την καθημερινή ζωή τους και αναζητούν κάτι από καιρό χαμένο και λησμονημένο, κάτι διαφορετικό, ιδιαίτερο.

Αυτό το βιβλίο απευθύνεται σε όσους επιθυμούν να εγκαταλείψουν κάθε μορφής ψέμα. Αυτό το βιβλίο αναφέρεται στις εσωτερικές καταστάσεις σου και διερευνά τις εσωτερικές αντιδράσεις σου απέναντι στους άλλους και στον εξωτερικό κόσμο· μέσα από τις σελίδες του, θα μάθεις να κάνεις τη διάκριση ανάμεσα στον αυθεντικό εαυτό σου και τον εξωτερικό κόσμο, ανάμεσα στην αιτία και στο αποτέλεσμα, ανάμεσα στον χρόνο και στο άχρονο – ανάμεσα σε ό,τι είναι πραγματικό και ό,τι δεν είναι.

Σε έναν κόσμο όπου όλες οι επαναστάσεις απέτυχαν και όλες οι προσπάθειες να αλλάξει η βίαιη και αντιδραστική φύση του ανθρώπου αποδείχθηκαν ανώφελες, η «Μη-Διδασκαλία» του Dreamer αποκαλύπτεται ως ο μοναδικός τρόπος για έναν δυναμικό μετασχηματισμό των συμβάντων και των περιστάσεων, του παρόντος και του μέλλοντος, της ιστορίας και του πεπρωμένου, σύμφωνα με τη βούλησή σου.

Ο Dreamer είναι εδώ, αυτήν ακριβώς τη στιγμή, μπροστά σου, κι όμως εσύ δεν μπορείς να Τον δεις.

Ζει εδώ, ανάμεσά μας, υπάρχει, βαδίζει πλάι μας, κι όμως την ίδια στιγμή παραμένει αόρατος για όσους, μην έχοντας ακόμα εγκαταλείψει την προσωπική ιστορία τους, δεν αισθάνονται την ανάγκη να δεσμευτούν πως θα κατακτήσουν ένα υψηλότερο επίπεδο κατανόησης.

Μια ύπαρξη που οραματίζεται, ένα Ανθρώπινο Ον με εσωτερική πληρότητα: ο Dreamer ενσαρκώνει κάτι ανατρεπτικό, απρόσμενο, άπιαστο· κάτι που παραβιάζει τη συνηθισμένη ροή των πραγμάτων την οποία έχουμε μάθει να θεωρούμε κανονική – ελεύθερος από κάθε είδους ρόλους, ελεύθερος από κάθε εξωτερική περιγραφή του κόσμου, κάθε επιρροή, κάθε εξαναγκασμό, τόσο εσωτερικό όσο και εξωτερικό· εμφανίζεται και εξαφανίζεται κατά τη Βούλησή Του, καθώς υποδύεται στον κόσμο των συμβάντων τον ρόλο που απαιτείται κάθε φορά, αλλά χωρίς ποτέ να ταυτίζεται με αυτόν.

Μη διανοηθείτε όμως να συμπεριλάβετε τον Dreamer στην ατελείωτη, αδιέξοδη σειρά των διαφόρων γκουρού και πνευματικών καθοδηγητών ή να συγκρίνετε τη δική Του «Μη-Διδασκαλία» με το άμορφο πλήθος των θεωριών του εσωτερισμού, του πνευματισμού, της θρησκείας ή της φιλοσοφίας.

Οποιαδήποτε προσπάθεια να δώσετε μια συγκεκριμένη μορφή στον Dreamer ή να Τον περιγράψετε, οποιαδήποτε απόπειρα ορθολογικής ερμηνείας της συμπεριφοράς Του ή κατανόησης της ψυχολογίας Του με σκοπό να Τον συμπεριλάβετε σε κάποιο από τα φιλοσοφικά ρεύματα του παρελθόντος ή να Τον παρουσιάσετε ως έναν εκλεκτικό σαμανιστή, είναι ανώφελη και μάταια.

Μόνο όσοι έχουν έναν αληθινό Dreamer μπορούν να προσεγγίσουν το απρόσιτο· και μόνο όσοι έχουν μάτια για να «δουν» θα μπορέσουν κάποια μέρα να δουν τον Dreamer και να κατανοήσουν ότι Αυτός είναι που Ενεργεί πραγματικά.

Γι' αυτό ακριβώς είναι πια καιρός να αφήσετε πίσω σας όλες τις διδασκαλίες, τις ιδεολογίες, τα δόγματα, τα βιβλία και τις ιδέες, τόσο τα δικά σας όσο και των άλλων· όλα όσα έχουν ειπωθεί και γραφτεί ως τώρα. Είναι πια καιρός να καταδυθείτε στα βάθη της ύπαρξής σας για να αναζητήσετε εκεί τη δική σας μοναδικότητα, τη δική σας δύναμη.

Είναι καιρός να καταλάβετε ότι η γνώση αποτελεί και αυτή ένα όριο, έναν φραγμό στην ελευθερία – ότι η γνώση δεν είναι παρά μια αδύναμη αναπαράσταση αυτού που αληθινά υπάρχει, ώστε να αποτελεί εμπόδιο στην ενόραση και την ευτυχία σας, και σας εμποδίζει να προχωρήσετε μπροστά.

Η Μη-Διδασκαλία του Dreamer έρχεται πιο πολύ για να εξαλείψει παρά

να προσθέσει. Να εξαλείψει απαρχαιωμένες δομές, σκουριασμένες έννοιες, χρεοκοπημένες ιδέες, να διαγράψει προκαταλήψεις, απατηλά συναισθήματα, φανταστικούς φόβους και ταυτίσεις – να αφανίσει τα αρνητικά συναισθήματα, τις καταστροφικές σκέψεις και κυρίως την ιδέα εκείνη που έχουν εμφυτεύσει στον καθένα μας ήδη από τα παιδικά μας χρόνια: την ιδέα πως ο θάνατος είναι αναπόφευκτος.

Η «Εργασία» για την οποία μιλάει ο Dreamer είναι πάνω απ' όλα εργασία για έναν μετασχηματισμό της σκέψης: από μια συγκρουσιακή συνείδηση σε μια εσωτερική κατάσταση πληρότητας, από τον άνθρωπο του εμπειρισμού και των μηχανιστικών αντιδράσεων σε έναν άνθρωπο δημιουργικό και ενορατικό.

Οι αρχές Του και οι ιδέες Του είναι αποτέλεσμα μακροχρόνιας έρευνας και μελέτης του Εαυτού. Αφορούν το πιο σημαντικό αντικείμενο που θα μπορούσε να έχει η μελέτη – τον εαυτό σου, την ίδια την ύπαρξη: και στοχεύουν στη συνειδητοποίηση πως ο κόσμος είναι μια δική σου προβολή – πως ο κόσμος είναι όπως τον Ονειρεύεσαι.

Γι' αυτό ακριβώς ο Dreamer χρησιμοποιεί το θέατρο της Ζωής προκειμένου να εξυψώσει τη νόηση και τη συναίσθησή σου. Χρησιμοποιεί την ιστορία, τις θρησκείες, την πολιτική, τα διάφορα εκπαιδευτικά συστήματα και κάθε μορφή επιχειρηματικότητας: χρησιμοποιεί την επικοινωνία, τα ΜΜΕ, τις φυσικές καταστροφές αλλά και τις καταστροφές για τις οποίες ευθύνεται ο άνθρωπος, και οτιδήποτε πιστεύεις ότι προέρχεται από τον έξω κόσμο, με μοναδικό σκοπό να σε αφυπνίσει – να σου δείξει ότι εσύ, εσύ ο ίδιος, είσαι η πηγή όλων των πραγμάτων.

«Ο κόσμος είναι τέτοιος, επειδή εσύ είσαι τέτοιος».

Με το μήνυμα αυτό, το τόσο απλό και όμως τόσο επαναστατικό, ο Dreamer σου προσφέρει μια πολύ ισχυρή τεχνολογία: μια τεχνολογία ικανή να σε οδηγήσει στα βάθη της ύπνωσής σου, προκειμένου να σε φέρει αντιμέτωπο με τις αμφιβολίες, τους φόβους, τη μεμψιμοιρία και τα άγχη σου. Πρόκειται για ένα ταξίδι σε όλα όσα είναι δυσάρεστα, ένα ταξίδι μέσω του οποίου θα

εγκαταλείψεις πίσω σου το πιο προσφιλέσ απόκτημά σου, κάτι που το αγαπάς περισσότερο από τη ζωή σου και αποτελεί την αιτία κάθε αποτυχίας σου· την ίδια σου την οδύνη.

Με τον Dreamer, εισέρχεσαι σε μια περιοχή αχαρτογράφητη – τα λόγια Του θα εισχωρήσουν αμείλικτα στις πιο μύχιες πτυχές της ύπαρξής σου με χειρουργική ακρίβεια, μέχρι να ανατρέψουν την οπτική σου και μαζί της όλα όσα είχες πιστέψει πως είναι ο κόσμος σου, η ζωή σου.

Εδώ, δεν διαθέτεις πια οδικούς χάρτες. Δεν σου απομένει τίποτε από το παρελθόν για να σε οδηγήσει και να σε κατευθύνει· κι όταν θα διεισδύεις παράτολμα στο άγνωστο, δεν θα σε συντροφεύουν εικόνες του μέλλοντος. Πρέπει να είσαι ευέλικτος και αψεγάδιαστος, ικανός να μετατοπίζεσαι σε μια στιγμή, να μην αγικιστρώνεσαι σε καμία οικεία εμπειρία, γνώση ή προσδοκία, και απλώς να μοιράζεσαι μαζί Του την κοινή νίκη επάνω στον θάνατο, την ίδια ομορφιά, το ίδιο πάθος για ζωή.

Το εσωτερικό ταξίδι είναι δύσκολο, ριψοκίνδυνο· μόνο όσοι έχουν τη δύναμη να αφήσουν πίσω τους την ίδια τη μετριότητά τους και τη στερημένη νοήματος ζωή τους μπορούν να σαλπάρουν γι' αυτό.

Θα ανακαλύψεις μέσα στον εαυτό σου όρη, ωκεανούς, ερήμους, δάση, γκρεμούς και αβύσσους που θα πρέπει να υπερβείς· άγρια θηρία, φριχτά τέρατα και μάχες που είναι αδύνατον να κερδηθούν – αλλά εσύ θα πρέπει όλα αυτά να τα νικήσεις, σαν να σου έχει ανατεθεί η πιο επίπονη, η πιο ηρωική αποστολή στη γη.

Είναι ένα ταξίδι για τους λίγους ανάμεσα στους λίγους, που έχουν συνειδητοποιήσει πως η ζωή τους πρέπει να αλλάξει δραματικά και, περισσότερο από καθετί άλλο, πως πρέπει να αλλάξει ο τρόπος που ονειρεύονται· και από αυτούς τους λίγους που θα το τολμήσουν, ακόμα πιο λίγοι είναι εκείνοι που θα φτάσουν μέχρι το τέλος.

Ο στόχος της Μη-Διδασκαλίας είναι να πάψεις να ταυτίζεσαι με την εξωτερική περιγραφή του κόσμου. Αυτός ακριβώς είναι και ο λόγος για τον οποίο ο Dreamer θα γίνει ο χειρότερος εχθρός σου – ο εχθρός των εσφαλμένων ιδεών σου και των απατηλών γνώσεων που εδώ και τόσο καιρό τροφοδοτούσες μέσα σου. Ακολουθώντας τον Dreamer, η ματαιοδοξία και η αλαζονεία σου θα δέχονται συνεχώς θανάσιμα πλήγματα μέχρι είτε να κατανοήσεις βαθιά και να συνεχίσεις τον δρόμο σου προς την πληρότητα είτε να νιώσεις πως πληγώθηκε η ψεύτικη περηφάνια σου και να εγκαταλείψεις αγανακτισμένος.

Ποτέ όμως μη λησμονήσεις πως οι απαντήσεις που δίνει ο Dreamer είναι πολύ προσωπικές και δεν απευθύνονται στον καθένα. Αντιστοιχούν πάντοτε στην εσωτερική κατάσταση υπευθυνότητας και ελευθερίας εκείνου που θέτει τα ερωτήματα, και γίνονται με κριτήριο το επίπεδο κατανόησής του.

Ο Dreamer ονειρεύεται μια ατομική επανάσταση: έναν κόσμο χωρίς θρησκείες, χωρίς πολιτική· έναν κόσμο ο οποίος θα εξαλείψει κάθε μορφή περιοριστικών θεσμών, κάθε είδους διάκριση και κάθε φόβο. Πρόκειται για την έλευση ενός Νέου Ανθρώπου, πέρα από κάθε φαντασία, πράγμα που φαντάζει αδιανόητο για όσους παραμένουν εγκλωβισμένοι στο παρελθόν και στους αμέτρητους συμβιβασμούς τους.

Σε αυτό το ταξίδι, μνήμη και φαντασία, σκέψεις και συναισθήματα θα εξαφανιστούν, μαζί με τον φριχτό απόηχο των τεχνολογιών που παρείχαν – απαρχαιωμένα όργανα μιας χαμένης ανθρωπότητας.

Μόνο η Ενόραση θα μείνει και το Όνειρο. Αυτές είναι οι νέες τεχνολογίες για τη δημιουργία και τη γνώση.

Η Μη-Διδασκαλία του Dreamer αποκαλύπτει το υπέρτατο μυστικό· εδώ, θα διεισδύσεις βαθιά στην καρδιά σου για να βρεις εκείνο που αναζητούσες – το Όνειρό σου.

Το να ανακαλύψεις τον ίδιο σου τον εαυτό είναι ακριβώς ο λόγος για να ξεκινήσεις αυτό το ταξίδι. Και το να γίνεις κυρίαρχος του εαυτού σου είναι ο ανείπωτος, ο υπέροχος άθλος που σε περιμένει στο τέλος του.

Έλα μαζί Μου...

*Αυτό δεν είναι το τέλος του κόσμου, είναι απλώς
το τέλος μιας ιστορίας, μιας περιγραφής.*

Πέρασε πια ο καιρός της οδύνης, πέρασε ο καιρός του θανάτου.

Είναι τώρα η ώρα να ζήσεις ένα καινούριο Όνειρο, έναν καινούριο Κόσμο, μια καινούρια Ζωή.

Το Βιβλίο αυτό

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ είναι ένας χάρτης και ένα σχέδιο απόδρασης.

Θέλει να σου δείξει το μονοπάτι που ακολούθησε ένας απλός, συνηθισμένος άνθρωπος, προκειμένου να απομακρύνει από τη σκέψη του μια υπνωτισμένη οπτική για τον κόσμο και μια ερμηνεία της ύπαρξης βασισμένη σε κατηγορίες και μεμψιμοιρία, ώστε να κατορθώσει τελικά να αποδράσει από τον φαύλο κύκλο ενός προδιαγεγραμμένου πεπρωμένου.

Το βιβλίο αυτό δεν θα είχε δει ποτέ το φως και ούτε θα μπορούσα να γράψω έστω και μια αράδα, αν δεν είχα συναντήσει τον Dreamer και τη διδασκαλία Του.

Οφείλω απέραντη ευγνωμοσύνη στον Dreamer που με πήρε από το χέρι για να με οδηγήσει στον κόσμο του «ονείρου», σ' έναν κόσμο θάρρους και τελειότητας, όπου ο χρόνος και ο θάνατος δεν υπάρχουν, και ο πλούτος δεν απειλείται «ούτε από κλέφτες ούτε από φθορά».

Σε αυτό το ταξίδι επιστροφής μου προς την Ουσία, στάθηκε αναγκαίο να εγκαταλείψω πολλά αχρείαστα πράγματα που κουβαλούσα μέσα μου: καταστροφικές σκέψεις, αρνητικά συναισθήματα, πεποιθήσεις από «δεύτερο χέρι», ιδέες. Χρειάστηκε να «νικήσω τον ίδιο μου τον εαυτό», αναγνωρίζοντας και αντιμετωπίζοντας τα σκοτεινότερα μέρη της ύπαρξής μου.

Όλα όσα βλέπουμε, αγγίζουμε και αισθανόμαστε, η πραγματικότητα σε κάθε της είδος και μορφή, δεν είναι τίποτα περισσότερο από την προβολή

ενός αόρατου σύμπαντος το οποίο υπάρχει πέρα από τον γνωστό κόσμο, αποτελώντας μάλιστα την αληθινή προέλευσή του και καταγωγή.

Με μεγάλη δυσκολία μπορούμε να συνειδητοποιήσουμε ότι μας περιβάλλει ένας κόσμος αόρατος, ότι και εμείς οι ίδιοι ζούμε σε έναν κόσμο που πηγάζει από τα όνειρα και όπου καθετί σημαντικό και αληθινό στον άνθρωπο είναι αόρατο. *Visibilia ex Invisibilibus*. Τα Ορατά πηγάζουν από τα Αόρατα.

Όλες μας οι σκέψεις και τα αισθήματα, όπως και οτιδήποτε γεννά η φαντασία μας, είναι αόρατα. Οι ελπίδες, οι φιλοδοξίες, τα μυστικά, οι αναμνήσεις και οι φαντασιακές συλλήψεις μας, οι φόβοι και οι αβεβαιότητές μας, όπως και κάθε μας αίσθηση, επιθυμία, αποστροφή, αγάπη, έχθρα, ανήκουν στον μη αισθητό αλλά απολύτως αληθινό κόσμο της ύπαρξης.

Το αόρατο δεν είναι μια μεταφυσική, ποιητική ή μυθική σύλληψη, ούτε είναι κάτι μυστηριώδες, κρυφό, ή υπερφυσικό· συγχρόνως, δεν είναι ένα από και συγκεκριμένο μέρος του κόσμου των φαινομένων και των συμβάντων, και δεν εντάσσεται στις κατηγορίες των στοιχείων που συνθέτουν την πραγματικότητα όπως τη γνωρίζουμε. Κάθε εποχή, η μετάβαση από μια περίοδο σε μια άλλη στο επίπεδο της σκέψης και της διανόησης και η ανακάλυψη και εφαρμογή νέων, πιο εξελιγμένων τεχνολογιών μετατοπίζουν συνεχώς τα όρια επιτρέποντας σε όλο και ευρύτερα μέρη του αόρατου, το οποίο κατά το παρελθόν δεν ήταν αντιληπτό από τις αισθήσεις μας, να γίνει αντικείμενο έγκυρης επιστημονικής έρευνας.

Αυτό το βιβλίο είναι η ιστορία της αναγέννησης ενός απλού, συνηθισμένου ανθρώπου, που αποτελεί επιτομή της έκπτωτης, ηττημένης ανθρωπότητας. Το ταξίδι της επιστροφής του προς την ουσία είναι μια νέα έξοδος, όπου αναζητά τη χαμένη πληρότητα.

Το πρώτο που πρέπει κάποιος να συνειδητοποιήσει προτού σαλπάρει για ένα τέτοιο ταξίδι είναι η κατάσταση της δουλείας του.

Η ρίζα, η πρωταρχική αιτία όλων των προβλημάτων του κόσμου, από τη φτώχεια και τον λιμό που μαστίζουν τεράστιες περιοχές του πλανήτη, μέχρι την εγκληματικότητα και τους πολέμους, έγκειται στο ότι η ανθρωπότητα σκέφτεται και αισθάνεται με αρνητικό τρόπο.

Τα αρνητικά συναισθήματα κυβερνούν τον κόσμο όπως τον γνωρίζουμε. Δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, κι όμως καταλαμβάνουν την κάθε περιοχή της ζωής μας. Για να αλλάξει το πεπρωμένο του, ο άνθρωπος πρέπει να αλλάξει την ψυχολογία του, το σύστημα των απόψεων και των πεποιθήσεών του. Χρειάζεται να ξεριζώσει, από πολύ βαθιά μέσα του, την τυραννία της

εύθραυστης, θνητής και κατακερματισμένης νοοτροπίας του. Η πιο τρομερή ασθένεια στον πλανήτη δεν είναι ο καρκίνος ή το AIDS, αλλά η συγκρουσιακή σκέψη του ανθρώπου. Αυτή αποτελεί το θεμέλιο επάνω στο οποίο οικοδομείται η συνηθισμένη σύλληψη του κόσμου, αυτή είναι η πραγματική θανάσιμη απειλή επάνω στον πλανήτη.

Η κατεύθυνση που μας υποδεικνύει ο Dreamer είναι συγχρόνως τρομακτική και υπέροχη, δύσκολη και γεμάτη χαρά, εντελώς παράλογη εκ πρώτης όψεως, αλλά και αναγκαία, όμοια με το ταξίδι του σολομού που ανεβαίνει ενάντια στο ρεύμα.

Στην αρχή, η φιλοσοφία Του μου φάνηκε ως υπέρβαση των φυσικών νόμων που κυβερνούν ολόκληρη την ανθρωπότητα· κι όμως, αυτή η υπέρβαση αποδείχθηκε να είναι το ίδιο το όραμα και ο σκοπός της παγκόσμιας τάξης πραγμάτων, το απόγειο κάθε δυνατής εξέλιξης του ανθρώπου.

Αυτό το βιβλίο είναι η ιστορία χρόνων μελέτης και προετοιμασίας που πέρασα κοντά σε ένα «Ον εκπληκτικό και υπέροχο». Εκείνος μου έκανε το πιο πολύτιμο δώρο, αναθέτοντάς μου την πιο απίστευτη αποστολή, το πιο μεγάλο έργο· τη δημιουργία μιας παγκόσμιας «Σχολής», ενός πανεπιστημίου χωρίς σύνορα και περιορισμούς.

---

*Ονειρεύτηκα μια Ατομική Επανάσταση, ικανή να ανατρέψει
τα νοητικά πρότυπα της γηραιάς ανθρωπότητας,
απελευθερώνοντάς τη για πάντα από κάθε διαμάχη,
κάθε αμφιβολία, κάθε φόβο, κάθε πόνο.*

*Ονειρεύτηκα μια Σχολή που εκπαιδεύει μια νέα γενιά ηγετών,
ώστε να εναρμονίσουν τις παλαιές, φαινομενικές αντιθέσεις:
Οικονομία και Ηθική, Δράση και Στοχασμός,
Οικονομική Ισχύς και Αγάπη.*

Καθώς αναπτυσσόταν και μεταβαλλόταν μπροστά στα μάτια μου σαν να βρισκόταν σε διαρκή κυκλοφορία, η Σχολή των Θεών οικοδομήθηκε μόνη της όσο οικοδομούσα κι εγώ τον εαυτό μου. Στον κόσμο των φαινομένων,

ήμουν εγώ που έγραφα αυτό το βιβλίο· στην πραγματικότητα όμως υπήρχε από πάντα.

Οι νόμοι του Dreamer, οι ιδέες Του, εξακολουθούν να ριζώνουν όλο και πιο βαθιά μέσα μου και μέχρι σήμερα δεν έχω ακόμα κατανοήσει πλήρως ένα μεγάλο μέρος τους.

Σαν τον Προμηθέα, ξέκλεψα και εγώ μια μικρή φλόγα από τον κόσμο του Dreamer και την κρατώ τώρα σφιχτά, για να μπορέσω κάποια μέρα να τη μεταλαμπαδεύσω σε ανθρώπους, άντρες και γυναίκες που, όπως κι εγώ, θέλουν να ξεφύγουν από τους εφιαλτικούς φαύλους κύκλους της λεγόμενης κανονικότητας.

Κάποτε πίστευα πως η συγγραφή και ακόμα περισσότερο η διδασκαλία ήταν οι πιο αυθεντικές μορφές προσφοράς. Τώρα γνωρίζω πως η διδασκαλία δεν είναι παρά ένα τέχνασμα για να γνωρίσει κάποιος τον εαυτό του, να ανακαλύψει την έλλειψη πληρότητάς του και να τη θεραπεύσει.

«Μπορεί κάποιος να διδάσκει μόνο όταν δεν γνωρίζει», μου είχε πει κάποτε ο Dreamer. «Εκείνοι που πραγματικά γνωρίζουν δεν διδάσκουν! Οτιδήποτε έχουμε “μάθει”, οτιδήποτε “κατέχουμε” αληθινά, δεν μπορεί να μεταβιβαστεί. Η ευτυχία, ο πλούτος, η γνώση, η βούληση και η αγάπη δεν μπορούν να αποκτηθούν απ’ έξω, δεν είναι δυνατόν να μας δοθούν, επειδή είναι πάντοτε “ανάμνηση”. Είναι τα αναφαίρετα δώρα της ύπαρξης, επομένως και η φυσική κληρονομιά του κάθε ανθρώπου.

»Κανένα πολιτικό, θρησκευτικό ή φιλοσοφικό σύστημα δεν μπορεί να αλλάξει την κοινωνία απ’ έξω. Μόνο μια ατομική επανάσταση, μια ψυχολογική αναγέννηση ή θεραπεία της ύπαρξης από κάθε άνθρωπο ξεχωριστά, από το κάθε κύτταρο της ανθρωπότητας ξεχωριστά, θα μπορέσει να μας οδηγήσει προς την παγκόσμια ευημερία, προς έναν πολιτισμό ευφύτερο, πιο αληθινό, πιο ευτυχισμένο».

Μεταφέροντας εδώ τα όσα έμαθα από τον Dreamer, απέφυγα σκόπιμα να συμπεριλάβω κάποια επεισόδια, συμβάντα και αποκαλύψεις, που ίσως να υπερβαίνουν τα όρια αποδοχής του αναγνώστη, και αναφέρθηκα μόνο σ’ εκείνα τα οποία, χωρίς να παύουν να είναι «επαναστατικά», νομίζω πως μπορούν να γίνουν αποδεκτά και αντιληπτά από την ανθρωπότητα στην παρούσα κατάστασή της.

Συναντώντας τον Dreamer

1. Η συνάντηση με τον Dreamer

Εκείνο τον καιρό ζούσα στη Νέα Υόρκη. Το διαμέρισμά μου βρισκόταν στο μικρό Ρούσβελτ Άιλαντ, στη μέση του Ιστ Ρίβερ, ανάμεσα στο Μανχάταν και το Κουίνς. Το νησάκι έμοιαζε, θα 'λεγες, καράβι έτοιμο να αφήσει το αγκυροβόλι του και να σαλπάρει με το ρεύμα προς την απέραντη ελευθερία του ωκεανού· κι όμως, καθώς οι μέρες διαδέχονταν η μια την άλλη, εκείνο παρέμενε στην ίδια θέση, αμετακίνητο στον σκοτεινό κυματισμό του ποταμού. Πήγα στο υπνοδωμάτιο να καληνυχτίσω τα παιδιά μου αλλά τα βρήκα να κοιμούνται ήδη. Ακροπατώντας, γλίστρησα πάλι στο καθιστικό. Η νυχτερινή σιγαλιά με τύλιξε σαν μανδύας, με κατάπιε μέσα της. Ένιωσα μια αίσθηση αποστροφής, σαν να μην ανήκα πραγματικά σ' εκείνο το μέρος, σαν να ήμουν ένας κλέφτης που εισχωρούσε κρυφά στη ζωή ενός ξένου. Κοντοστάθηκα, αφήνοντας το βλέμμα μου να περιπλανηθεί στην αδιάκοπη σειρά από φώτα, κατά μήκος της γέφυρας του Κουίνσμπορο. Ήταν παγερή, σαν κάποια επικείμενη απειλή.

Η Τζένιφερ είχε μόλις αποσυρθεί στο δωμάτιό της, δίνοντας με αυτόν τον τρόπο τέλος στο συζυγικό καβγαδάκι μας. Είχα αργήσει πολύ να επιστρέψω στο σπίτι εκείνο το βράδυ.

Είχα πάει στο αεροδρόμιο Κένεντι για να πάρω έναν φίλο τον οποίο είχα να δω καιρό. Ήδη τη στιγμή που χαιρετιόμασταν ένιωσα πως η ζωή του, για κάποιο λόγο, ήταν πιο εύκολη και ικανοποιητική από τη δική μου. Αμέσως, συναισθήματα ζήλιας, φθόνου κι ενός τυφλού ανταγωνισμού, που πήγαζαν από ένα παρελθόν με το οποίο ποτέ δεν κατάφερα να συμφιλιωθώ, ξεχύθηκαν μέσα από έναν νευρικό χείμαρρο λέξεων, καθώς με κυριεύσε η ανάγκη

να μιλώ ακατάπαυστα. Λίγο αργότερα, στο αυτοκίνητο πια, τα ψέματά μου διαδέχονταν το ένα το άλλο, ενώ έπλαθα μια φανταστική εκδοχή της μέχρι τότε ζωής μου στη Νέα Υόρκη. Του περιέγραφα πόσο δύσκολο ήταν να παρευρίσκομαι σε όλες τις συγκεντρώσεις στις οποίες με προσκαλούσαν, σε όλα τα εγκαίνια εκθέσεων ζωγραφικής, στις θεατρικές και στις κινηματογραφικές πρεμιέρες. Μιλούσα για τους προσωπικούς επαγγελματικούς θριάμβους μου, για τα χόμπι μου και κυρίως για το πόσο σπουδαία ήταν η σχέση μου με την Τζένιφερ. Μόνο που οι λέξεις ήταν ήδη νεκρές όταν ανέβαιναν στον λαιμό μου και μέσα μου φούσκωνε σαν παλίρροια ένας λυγμός. Η ναυτία που μου προξένησε εκείνο το ποτάμι της απάτης που κυλούσε αδιάκοπα, ορμητικό και ασυγκράτητο, σε συνδυασμό με μια αίσθηση απόγνωσης που δεν μπορούσα να συγκρατήσω τα ψέματά μου, έγινε πια αφόρητη. Λαχταρούσα να δώσω ένα τέλος σ' εκείνη την παράδοξη επιδεικτική μανία μου, όμως, όσο περισσότερο προσπαθούσα τόσο μεγαλύτερη αηδία ένιωθα με τα ίδια μου τα λόγια – και τόσο βαθύτερα συνειδητοποιούσα πως ήταν αδύνατον να επανορθώσω.

Ήμαστε δύο άνθρωποι μέσα στο ίδιο κορμί. Μαρμάρωσα από τρόμο, συνειδητοποιώντας πως είχα παγιδευτεί μέσα σε μια διττή υπόσταση: σιαμαία δίδυμα, καταδικασμένα για πάντα σε μια σκληρή και αλλόκοτη συμβίωση.

Ήταν σαν να είχε απλωθεί ένα σκοτεινό πέπλο. Αντιλήφθηκα πως κάπου είχα πάρει λάθος στροφή. Διεισδύαμε όλο και βαθύτερα σε έναν λαβύρινθο από δρομάκια αμυδρά φωτισμένα, που όσο προχωρούσαμε γίνονταν όλο και περισσότερο ερημικά και βρόμικα. Οι λέξεις έσβησαν στα χείλη μου και μια παγερή σιγή πλημμύρισε το αυτοκίνητο. Είχα μειώσει ταχύτητα και τώρα πια πηγαίναμε σχεδόν με ταχύτητα πεζού κάτω από καταρρακτώδη βροχή. Πρόσεξα τα φώτα ενός αυτοκινήτου ακριβώς πίσω μας και διέκρινα κάποιες σκιές να γλιστρούν ανάμεσα στα υποστρώματα μιας πεζογέφυρας. Στράφηκα τότε να κοιτάξω τον φίλο μου· το πρόσωπό του είχε γίνει μια μάσκα τρόμου. Πάτησα το γκάζι. Η καρδιά μου χοροπήδησε μέσα στο στήθος μου, όταν ενστικτωδώς στον πρώτο δρόμο που βρήκα μπροστά μου έστριψα απότομα, κατορθώνοντας να αποφύγω μια συντροφιά άστεγων που προσπαθούσε να ζεσταθεί γύρω από ένα βαρέλι, μέσα στο οποίο έκαιγε μια φωτιά. Οι σκιές των κτιρίων από πίσω μας έχασκαν σαν τα τερατώδη σαγόνια μιας κόλασης, που από στιγμή σε στιγμή θα μας κατάπινε.

Ο διαπεραστικός ήχος μιας σειρήνας έσκισε τον αέρα. Έριχνα νευρικά

βλέμματα στο καθρεφτάκι του αυτοκινήτου για να διαπιστώσω αν το άλλο αμάξι συνέχιζε να μας ακολουθεί, μέχρι που είδα τα φώτα του να γίνονται δυο μικρά φωτεινά σημεία και μετά να χάνονται μέσα στο σκοτάδι. Μόλις φτάσαμε σε ένα ασφαλέστερο μέρος της πόλης, αναγνώρισα κάποια ονόματα δρόμων σε πινακίδες, που με βοήθησαν να φτάσω τελικά στον προορισμό μου.

Ποτέ ξανά δεν αντάμωσα εκείνο τον φίλο μου.

Πήρα τον ανελκυστήρα ως τον δέκατο έκτο όροφο, συντροφιά με έναν θεόρατο μαύρο άντρα, ο οποίος μουρμούριζε ακατάληπτα μέχρι τη στιγμή που έφτασα στο διαμέρισμά μου. Εκείνο τον καιρό, ολόκληρο το Ρούσβελτ Άιλαντ αποτελούσε επίκεντρο ενός πειράματος κοινωνικής ενσωμάτωσης, κι έτσι δεν ήταν ασυνήθιστο να συναντάς ανθρώπους με ειδικές ανάγκες, οι οποίοι ζούσαν εκεί μαζί με τους φροντιστές τους.

Αντί άλλης υποδοχής, αντίκρισα μια Τζένιφερ με τα μαλλιά της να ανεμίζουν γύρω από το πρόσωπό της σαν τα φίδια της Μέδουσας, καθώς τα είχε μόλις ξετυλίξει από τα ρολέϊ. Με ένα τσιγάρο να ταλαντεύεται ανάμεσα στα δάχτυλά της, ξέσπασε σε μια ακατάσχετη γκρίνια, ενώ συγχρόνως βηματίζε πέρα δώθε στο καθιστικό. Στον καθρέφτη της ζωής μου, αυτή η αντανάκλασή της θα έμενε για πάντα ανεξίτηλη. Ένιωσα το τεράστιο κενό που βάθαινε ανάμεσά μας και τον έντονο πόνο που ροκάνιζε την ίδια μου την ύπαρξη, λες και εκείνη τη στιγμή είχε επιτέλους πάψει η επίδραση του αναισθητικού, που με κρατούσε χρόνια ναρκωμένο. Εκείνο το διαμέρισμα, η σχέση μου με τη γυναίκα που στεκόταν μπροστά μου και οτιδήποτε άλλο πάνω στο οποίο έπεφτε το βλέμμα μου μαρτυρούσαν μια συγκαταβατική, αφόρητη μετριότητα. Όλες εκείνες οι επιλογές, που μέχρι τότε είχα μάθει να θεωρώ δικές μου και θεωρούσα εκφράσεις της προσωπικότητάς μου, αποδεικνύονταν παγίδες από τις οποίες δεν έβλεπα τρόπο διαφυγής.

Δεν ήταν αυτή η ζωή που είχα ονειρευτεί. Με κατέκλυσε μια σιωπηλή απόγνωση, σαν βαθύ και παγερό ποτάμι που κατάπινε μέσα του όλα τα ψέματά μου και τους συμβιβασμούς, ξεβράζοντάς με σε ακτές ακατοίκητες, ερημικές. Ακούμπησα το μέτωπό μου στα μπράτσα μου και η θλίψη έδωσε αργά τη θέση της στον ύπνο.

Το εσωτερικό της έπαυλης ήταν βυθισμένο στο σκοτάδι που μόλις άρχιζε να τιθασεύεται από τις πρώτες αχτίδες της αυγής. Στη μια άκρη της μεγάλης αίθουσας, ένας πίνακας ζωγραφικής κάλυπτε ολόκληρο τον

τοίχο. Στο αμυδρό φως, ίσα που μπορούσα να διακρίνω ότι αναπαριστούσε ένα δάσος και μια ονειροπόλα μορφή στο κέντρο του. Όπως και ο ίδιος ο πίνακας έτσι και καθετί άλλο μέσα σ' εκείνο το δωμάτιο, από τα έπιπλα μέχρι την αρχιτεκτονική του, απέπνεε μια έντονη αίσθηση ομορφιάς. Παρά το γεγονός πως βρισκόμουν σ' εκείνη την έπαυλη, και μάλιστα τη μετέωρη ώρα ανάμεσα στο σκοτάδι και στη χαραυγή —ένα γεγονός από μόνο του αλλόκοτο—, δεν ένιωθα την παραμικρή έκπληξη. Τα πάντα μου φαίνονταν οικεία, αν και ήμουν εντελώς βέβαιος πως ποτέ ξανά δεν είχα βρεθεί σ' εκείνο το μέρος.

Απόλυτη σιγή βασιλεύε, λες και ολόκληρη η έπαυλη είχε βυθιστεί σε περισυλλογή. Ανέβηκα την παλιά πέτρινη σκάλα και βρέθηκα μπροστά στη βαριά, ξύλινη πόρτα κάποιου δωματίου. Πρόσεξα τότε πως ήμουν ντυμένος πολύ κομψά, σαν να επρόκειτο να συναντήσω κάποιο άγνωστο, ισχυρό πρόσωπο. Δεν θυμάμαι τι ακριβώς ήταν αυτό που μου προξενούσε άγχος, αλλά αγωνιούσα και ήμουν κακόκεφος. Κι όπως ακριβώς τα ξερόκλαδα τροφοδοτούν τη φωτιά, έτσι ένας στρόβιλος από συναισθήματα τροφοδοτούσε τον εσωτερικό μονόλογό μου. Έβγαλα τα παπούτσια μου και τα άφησα ακριβώς στην είσοδο. Ακόμα και αυτή η πράξη μού φάνηκε απόλυτα οικεία και φυσική. Όλες εκείνες οι αναγκαίες και γνώριμες ενέργειες ανήκαν σίγουρα σε κάποιο τελετουργικό που είχα και άλλες φορές ακολουθήσει. Τη στιγμή που χτύπησα την πόρτα, ένιωσα κάτι σαν ταραχή και δέος, σαν κάτι μέσα μου να γνώριζε τι με περίμενε από την άλλη πλευρά της. Χωρίς να περιμένω απάντηση, έσπρωξα το μπρούτζινο πόμολο και άνοιξα.

Αμέσως πρόσεξα το τζάκι. Η εκτυφλωτική λάμψη από τις φλόγες έκανε τα μάτια μου να πονέσουν τόσο πολύ, που αναγκάστηκα να αποτραβήξω το βλέμμα μου και να κλείσω τα βλέφαρα για να μη δακρύσω. Εκείνος στεκόταν δίπλα στη φωτιά με την πλάτη Του γυρισμένη σ' εμένα, και διέκρινα τη σκιά της μορφής Του να προβάλλεται στον τοίχο. Το δωμάτιο, που η φωτιά το άφηνε βυθισμένο στο μισοσκοτάδο, είχε και στις δύο πλευρές του εντυπωσιακές ασίδες, οι οποίες πλαισίωναν τα παλιά παράθυρα σαν πέτρινες κόγχες ματιών, που είχαν ανοίξει διάπλατα στο νυχτερινό σκοτάδι. Από τα παράθυρα που έβλεπαν στην ανατολή, μπορούσα να διακρίνω ένα τμήμα του ουρανού όπου είχαν αρχίσει να αχνοφέγγουν τα απαλά χρώματα της αυγής.

Δεν είχα προλάβει να κάνω μερικά διστακτικά βήματα επάνω στο

απέραντο, στρωμένο με λευκά πλακάκια δάπεδο, όταν η φωνή Του ήχησε δυνατή και υποβλητική, κάνοντας το σώμα μου να παγώσει και τη σκέψη μου να παραλύσει.

«Η ζωή σου είναι σκέτη καταστροφή!» μου είπε, χωρίς να στραφεί να με αντικρίσει. *«Το νιώθω από τον τρόπο με τον οποίο μπήκες μέσα, από τα ίδια σου τα βήματα, κυρίως όμως από τη δυσωδία των συναισθημάτων σου. Είσαι μια πολλαπλότητα, ένα συνονθύλευμα από σκέψεις. Πού νομίζεις πως κατενθύνεσαι σε αυτή την κατάσταση; Έτσι θρυμματισμένος σε χίλια κομμάτια όπως είσαι, μόλις και μετά βίας θα κατορθώσεις να ζήσεις τη ζωή σου έστω και ως υπάλληλος».*

«Μα εγώ δεν είμαι υπάλληλος», αποκρίθηκα, υψώνοντας τον τόνο της φωνής μου, σαν να ήθελα να υπερασπιστώ τον εαυτό μου από μια ξαφνική επίθεση. Όποιος και αν ήταν εκείνος ο άνθρωπος, θεώρησα σωστό να θέσω τα όρια ανάμεσά μας. Όμως, η ένταση χάθηκε από τα λόγια μου, λες και την είχαν καταπνίξει τοίχοι από μαξιλάρια. Κυριευμένος από έναν πρωτόγνωρο φόβο, πάλεψα να ανακτήσω τη φωνή μου.

«Εγώ είμαι διευθυντής!»

Σιωπή επικράτησε ανάμεσά μας ώσπου έγινε απέραντη, τεράστια, διεισδύοντας στον βαθύτερο πυρήνα της ύπαρξής μου. Έπειτα από ένα χρονικό διάστημα, που μου φάνηκε αιωνιότητα, άκουσα και πάλι εκείνη την τρομερή φωνή.

«Πώς τολμάς να λες “εγώ”;» Μου έκανε αυτή την ερώτηση με ύφος τόσο περιφρονητικό, που ένιωσα σαν να με είχε χαστουκίσει. *«Στον κόσμο τον δικό μου, το να λες “εγώ” ισοδυναμεί με βλασφημία. “Εγώ” είναι η εσωτερική σύγκρουσή σου. “Εγώ” είναι το πλήθος των ψεμάτων σου. Κάθε φορά που ξεστομίζεις ένα από τα μικρά σου “εγώ”, γίνεσαι υποκριτής. Μόνο όποιος γνωρίζει πραγματικά τον εαυτό του, όποιος είναι κύριος της ύπαρξής του, μόνο όποιος διαθέτει αληθινή βούληση, μπορεί να λέει “εγώ”!»*

Σταμάτησε για λίγο. Όταν ξαναμίλησε, τα λόγια Του ήχησαν ακόμα πιο απειλητικά.

«Αν ξεστομίσεις μία ακόμα φορά τη λέξη “εγώ”, δεν θα σου επιτραπεί ποτέ ξανά να έρθεις εδώ!»

»Μα παρατήρησε λοιπόν τον εαυτό σου... Ανακάλυψε ποιος είσαι!

»To be a multitude means to be trapped in an inreal, unescapable, self-created system of false beliefs and lies. Lack of unity leaves man in the prison

*of ignorance, fear and self-destructiveness and causes illness, degradation, violence, cruelty and wars in the outer world.*¹

»Ο κόσμος είναι όπως εσύ ο ίδιος τον ονειρεύεσαι: ένας καθρέφτης. Εκεί έξω, θα βρεις την αντανάκλασή σου, τον κόσμο που εσύ έχεις δημιουργήσει, τον κόσμο που εσύ έχεις ονειρευτεί. Εκεί έξω, δεν μπορείς να βρεις παρά τον εαυτό σου! Βγες λοιπόν έξω στον κόσμο και ανακάλυψε ποιος είσαι. Ταυτόχρονα θα ανακαλύψεις πως οι άλλοι είναι ο καθρέφτης του ψέματος που ζει μέσα σου, των συμβιβασμών σου και της άγνοιάς σου. Αλλάξε... και ο κόσμος θα αλλάξει.

»Δημιουργείς έναν νοσηρό κόσμο και έπειτα φοβάσαι το ίδιο σου το δημιούργημα, τη βία που γεννήθηκε από σένα τον ίδιο. Πιστεύεις πως ο κόσμος είναι ένα αντικειμενικό δεδομένο, αλλά ο κόσμος είναι όπως τον ονειρεύεσαι. Μπες μέσα στον κόσμο και αποδέξου τον εαυτό σου. Συνάντησε τους άπορους, τους βίαιους, τους λεπρούς που κατοικούν μέσα σου. Αποδέξου τους. Μην τους αποφεύγεις, μην κατηγορείς εκείνους. Παραδώσου στον κόσμο σου. Πήγαινε και αποδέξου συνειδητά αυτό που εσύ ο ίδιος δημιούργησες: έναν κόσμο που είναι δοσμένος στην άγνοια και τη σκληρότητα, έναν κόσμο στερημένο ζωής.

»Η δύναμη του ανθρώπου βρίσκεται στην ικανότητά του να είναι κυρίαρχος του ίδιου του εαυτού και συγχρόνως να παραδίδεται σε αυτόν».

Ξαφνικά, η φωνή Του πήρε τον τραχύ τόνο μιας εντολής. «Όταν βρίσκεσαι ενώπιόν μου... χαρτί και μολύβι!» πρόσταξε. «Μην το ξεχνάς ποτέ αυτό!»

Ο τόσο επιτακτικός τόνος Του και η ξαφνική αλλαγή θέματος μου προκάλεσαν κάποια σύγχυση, που όμως πολύ γρήγορα έδωσε τη θέση της πρώτα στον φόβο και έπειτα στον πανικό.

Ένωθα σαν να κρεμόταν από πάνω μου μια θανάσιμη απειλή. Κάθε κύταρο του κορμιού μου άρχισε να πάλλεται από την ένταση, όταν άκουσα και πάλι τη φωνή Του, που είχε τώρα μετατραπεί σε έναν υποβλητικό συριγμό.

«Αυτή τη φορά, πρέπει να γράψεις. Το μολύβι, ή η πένα σου, και το χαρτί θα είναι η σωτηρία σου! Το να καταγράφεις τις λέξεις Μου είναι ο μοναδικός τρόπος για να μην τις λησμονήσεις... Γράφε! Μόνο έτσι θα συγκεντρώσεις τα διάσπαρτα κομμάτια της ύπαρξής σου».

Και αμέσως μετά, σαν να μην είχε ποτέ αλλάξει θέμα, επέστρεψε στην

¹ Το να είσαι μια πολλαπλότητα σημαίνει να είσαι παγιδευμένος σ' ένα μη πραγματικό σύστημα απατηλών πεποιθήσεων και ψεμάτων, το οποίο έχεις μόνος σου δημιουργήσει και από το οποίο δεν μπορείς να διαφύγεις. Η απουσία ενότητας αφήνει τον άνθρωπο μέσα στη φυλακή της άγνοιας, του φόβου και της αυτοκαταστροφής, που αναπόφευκτα προκαλεί ασθένεια, ξεπεσμό, βία, βαναυσότητα και πολέμους στον εξωτερικό κόσμο.

τελευταία δήλωσή μου. «Ένας διευθυντής δεν είναι παρά ένας υπάλληλος που αγωνίζεται σκληρά για να πιστέψει σε αυτό το οποίο κάνει. Επιβάλλοντας στον εαυτό του μια πεποίθηση, γίνεται ο ιερέας μιας θρησκείας που, όσο κοινότοπη και αν είναι, του προσφέρει την αίσθηση ότι ανήκει κάπου και την ψευδαίσθηση ότι έχει έναν προορισμό. Όμως εσύ δεν έχεις ούτε καν αυτά! Σκέψεις, αισθήματα και επιθυμίες είναι απλώς τα παράλογα απομεινάρια της ύπαρξης, όταν απουσιάζει η βούληση – και εσύ είσαι ένα τέτοιο απομεινάρι χωρίς νόημα και σημασία, στο έλεος του σύμπαντος».

Τα λόγια αυτά ξεχύθηκαν πάνω μου σαν παγωμένο νερό, αφήνοντάς με άναυδο και με κομμένη ανάσα. Είχα την εντύπωση πως η θερμοκρασία έπεφτε συνεχώς και ξαφνικά άρχισα να κρυώνω πολύ. Αργά, αδυσώπητα, με διαπερνούσε μια βαθιά ταραχή, που όμοιά της δεν είχα ποτέ ξανά βιώσει σε ολόκληρη τη ζωή μου. Αναπήδησα ξαφνιασμένος ακούγοντας πάλι τη φωνή Του, αυτή τη φορά στο αφτί μου και από τόσο κοντά, τόσο απίστευτα κοντά, που ένιωθα την αναπνοή Του. Η φωνή Του, ένας βραχνός, τραχύς ψίθυρος.

«Σε πολλές φυλές Ινδιάνων της Αμερικής, υπήρχε μια κάστα ανδρών στο τελευταίο σκαλοπάτι της ιεραρχίας, άντρες που δεν ήταν ούτε σαμάνοι θεραπευτές ούτε πολεμιστές. Δεν κνηηγούσαν ούτε ανταγωνίζονταν για αρχηγικές θέσεις ή για γυναίκες. Τους είχαν ανατεθεί τα σκληρότερα και τα πιο ταπεινωτικά καθήκοντα. Ήταν εκείνοι που οπισθοχωρούσαν μπροστά στις δοκιμασίες θάρρους ή υπερφυσικών ικανοτήτων».

Στο σημείο αυτό, έκανε μια μικρή παύση, σαν να ετοιμαζόταν για την επίθεσή Του. Έχοντας παραλύσει, δεν μπορούσα να κάνω το παραμικρό για να αποκρούσω το πλήγμα ή τουλάχιστον να προστατεύσω τον εαυτό μου.

«Σε οποιαδήποτε κοινωνία, είτε πρωτόγονη είτε σύγχρονη, εκεί ακριβώς θα βρισκόσουν: στο χαμηλότερο σκαλί της ιεραρχίας», μου ψιθύρισε με τραχιά φωνή.

Τα λόγια Του με χτύπησαν κατευθείαν στην καρδιά. Η ατίμωσή μου ήταν αφόρητη. Τώρα πια δεν μου αρκούσε απλώς να σταματήσει. Το μόνο που ήθελα ήταν να αποδράσω από εκεί, να μπορούσα απλώς να βρω αρκετή δύναμη ώστε να Του γυρίσω την πλάτη και να εξαφανιστώ. Αν μόνο γινόταν να χτυπούσε ξαφνικά ένα τηλέφωνο ή ένα ζυπητήρι και να με έβγαζε από εκείνο το μέρος... Όμως, δεν μπορούσα να κουνήσω ούτε έναν μυ. Ένας αναπόδραστος νόμος, πέρα εκεί στον κόσμο του Dreamer, επέβαλλε στην κάθε μου κίνηση, στην κάθε μου ανάσα, να ξεχειλίζει σεβασμό.

«Το ξέρω ότι θα ήθελες πολύ να αποδράσεις από αυτό το “όνειρο”», συνέχισε Εκείνος δίχως λύπηση, «όμως εγώ είμαι η Πραγματικότητα. Η ζωή σου και ο κόσμος σου, όλα όσα έχεις μάθει να θεωρείς αληθινά, όλα εκείνα που νομίζεις ότι σου επιτρέπουν να κάνεις επιλογές και να παίρνεις αποφάσεις, δεν είναι πραγματικά: είναι ένας φρικτός εφιάλτης. Ο γάμος σου, το να έχεις παιδιά, σταδιοδρομία και σπίτι, το να κερδίζεις χρήματα, το να σε θαυμάζουν και να σε σέβονται οι άλλοι, όλα εκείνα στα οποία είχες πιστέψει, δεν είναι παρά φετίχ χωρίς νόημα, που εσύ εξύψωσες σε είδωλα και έθεσες πάνω απ’ όλα.

«Μόνο το όνειρο είναι πραγματικότητα», δήλωσε με έμφαση. «Το όνειρο είναι το πιο αληθινό πράγμα που υπάρχει. Μάθε να ζεις μέσα στον κόσμο του πραγματικού. Εδώ δεν ισχύουν πια οι συνήθειες και οι πεποιθήσεις σου, ούτε οι παλαιοί κώδικές σου και τρόποι. Αυτό το οποίο αποκαλείς “πραγματικότητα” δεν είναι παρά μια εικόνα που θα πρέπει να ανατραπεί πλήρως. Δεν μπορείς να φέρεις μαζί σου απολύτως τίποτα από τον παλιό σου κόσμο. Θα χρειαστεί να μάθεις έναν καινούριο τρόπο για να σκέφτεσαι, να αναπνέεις, να ενεργείς και να αγαπάς.

«Ως τώρα η ύπαρξή σου ήταν χωρίς σκοπό και η ζωή σου οδυνηρή. Κρυμμένος πίσω από μια δουλειά και με την καθησυχαστική ψευδαισθηση ενός μισθού, διαιωνίζεις την ένδεια και τον πόνο μέσα στον κόσμο». Αυτά τα λόγια ειπώθηκαν με γλυκιά και συγχρόνως γεμάτη θλίψη φωνή, σαν μια διάγνωση κάποιας σοβαρής βλάβης. «Η ζωή είναι υπερβολικά πολύτιμη για να τη σπαταλάς σε οποιαδήποτε εξάρτηση, είναι ένα ανεκτίμητο δώρο που δεν αξίζει να χάσεις! Είναι πια καιρός να αλλάξεις!»

Η παύση που ακολούθησε έκανε ακόμα πιο ισχυρή την επίδραση όσων μου είπε στη συνέχεια.

«Είναι πλέον καιρός να αφήσεις πίσω σου τον ανταγωνιστικό τρόπο με τον οποίο πορεύεσαι στον κόσμο. Είναι πια καιρός να αφήσεις να σβήσει μέσα σου καθετί άψυχο. Είναι καιρός να αναγεννηθείς. Είναι καιρός για μια νέα έξοδο και μια νέα ελευθερία. Είναι η μεγαλύτερη περιπέτεια που θα μπορούσε ποτέ να φανταστεί ένας άνθρωπος: η ανάκτηση της ίδιας του της χαμένης πληρότητας».

Τα μάτια μου δεν είχαν συνηθίσει το ημίφως. Όμως, η αυγή κόντευε τώρα να διαλύσει εντελώς το νυχτερινό σκοτάδι. Μα προτού ακόμα η ψυχρή, ετερόφωτη γη προλάβει για άλλη μια φορά να αναδυθεί ολοκληρωτικά από τις

σκιές, μια αχτίδα ήλιου έπεσε πάνω στη μαονένια επένδυση της καμινάδας στο τζάκι. Εκεί, χαραγμένη με τεράστια, χρυσαφένια γοτθικά γράμματα υπήρχε η επιγραφή: *Visibilia ex Invisibilibus*.²

2. Η δουλειά είναι δουλειά

«Ποιος είσαι;» κατόρθωσα να ψελλίσω συγκεντρώνοντας όλο το κουράγιο μου.

«Είμαι ο *Dreamer*», αποκρίθηκε. «Είμαι ο ονειρευτής και εσύ είσαι το όνειρο. Μια στιγμή ειλικρίνειας, μια μικρή ρωγμή στο τείχος που έχουν ορθώσει τα ψέματά σου, σου επέτρεψαν να με δεις σαν μέσα στο φως μιας αστραπής».

Η σιωπή που ακολούθησε τα λόγια Του απλώθηκε σαν τους ατελείωτους κύκλους που σχηματίζονται όταν πέσει ένα βότσαλο στην επιφάνεια μιας λίμνης. Η φωνή Του έμοιαζε τώρα με θρόισμα.

«Είμαι ελευθερία!» δήλωσε. «Τώρα που Με συνάντησες δεν θα μπορείς να υπομένεις μια ζωή τόσο ασήμαντη, σαν αυτή που ζούσες μέχρι σήμερα».

Ήταν όμως τα λόγια που μου είπε αμέσως μετά που θα χαράσσονταν για πάντα στη σκέψη μου.

«Το να είσαι εξαρτημένος, ακόμα και άθελά σου, αποτελεί πάντοτε μια προσωπική επιλογή. Τίποτα δεν μπορεί να σε αναγκάσει να είσαι εξαρτημένος, εκτός από τον ίδιο σου τον εαυτό!»

Με το βλέμμα Του σταθερά προσηλωμένο πάνω μου, μου είπε ότι η τάση να ρίχνουμε την ευθύνη στους άλλους και να παραπονιόμαστε για τη μοίρα μας είναι η πλέον αδιάψευστη απόδειξη ότι οι παραπάνω αρχές δεν έχουν γίνει κατανοητές σε βάθος. Ένας άνθρωπος δεν εξαρτάται ποτέ από μια εταιρεία ούτε προσδιορίζεται από κάποια ιεραρχία, ή από τη σχέση του με τον προϊστάμενό του, αλλά μόνο από τον ίδιο του τον φόβο. Ο φόβος είναι εξάρτηση.

«Το να εξαρτάσαι δεν αποτελεί συνέπεια ενός συμβολαίου, δεν σχετίζεται με κανένα ρόλο ούτε είναι αποτέλεσμα της κοινωνικής θέσης ενός ανθρώπου. Η εξάρτηση είναι η συνέπεια της μειωμένης αυτοεκτίμησής σου, της παραίτησής σου από την ίδια σου την αξιοπρέπεια. Είναι αυτό που συμβαίνει όταν επιτρέπεις στην ύπαρξή σου να συνθλιβεί.

---

² Τα ορατά πηγάζουν από τα αόρατα.

»Στον εξωτερικό κόσμο, αυτή η εσωτερική κατάσταση, αυτή η υποβάθμιση, παίρνει τη μορφή μιας δουλειάς, μιας εργασίας, και συνοψίζει όλα τα χαρακτηριστικά μιας κατώτερης θέσης. Η εξάρτηση είναι το αποτέλεσμα ενός νου που νοσεί, όντας υποδουλωμένος σε φανταστικούς φόβους, στους ίδιους τους δικούς του φόβους. Η εξάρτηση είναι η ορατή ένδειξη πως κάποιος έχει παραιτηθεί από το όνειρό του».

Αυτή η κατάληξη, ο τρόπος με τον οποίο Εκείνος έλεγε κάθε φορά τη λέξη «εξάρτηση», προφέροντας αργά την κάθε συλλαβή, αποκάλυπτε το πραγματικό νόημα της λέξης και όλο τον πόνο που έκρυβε μέσα της, όλη την ανικανότητα να αγαπήσουμε τον ίδιο μας τον εαυτό, που η κοινοτοπία του καθημερινού τρόπου έκφρασης μας εμποδίζει να διακρίνουμε.

«Η εξάρτηση είναι μια υπαρξιακή ασθένεια. Είναι το αποτέλεσμα της έλλειψης πληρότητας του ανθρώπου», δήλωσε ο Dreamer. *«Να είσαι εξαρτημένος σημαίνει να παύεις να πιστεύεις στον εαυτό σου. Να είσαι εξαρτημένος σημαίνει να παύεις να ονειρεύεσαι».*

Όσο περισσότερο στοχαζόμουν τα λόγια Του τόσο περισσότερο ένιωθα να με καίνε εσωτερικά, σαν οξύ. Η δυσφορία μου κορυφώθηκε, έγινε οργή. Ο τρόπος με τον οποίο τα λόγια Του συνόψιζαν την ανθρώπινη κατάσταση ήταν αφόρητος. Ποια σχέση θα μπορούσαν λοιπόν να έχουν τα αισθήματα ή οι φόβοι ενός ανθρώπου με τη ζωή του ή με την εργασία του; Για μένα, εκείνες οι δύο έννοιες, «εσωτερικό» και «εξωτερικό», είχαν πάντοτε υπάρξει αυστηρά διαχωρισμένες, κι έτσι θα έπρεπε να παραμείνουν. Πίστευα ακράδαντα πως ένας άνθρωπος μπορούσε να παραμένει ελεύθερος μέσα του, ακόμα κι αν στον εξωτερικό κόσμο δεσμευόταν από σχέσεις εξάρτησης – και ήταν εκείνη η βεβαιότητα που κυρίως πυροδοτούσε την αγανάκτησή μου.

«Όπως και εκατομμύρια άλλοι άνθρωποι, έτσι και εσύ έζησες μέχρι τώρα τη ζωή σου κρυμμένος μέσα σε άψυχες συμβάσεις», μου είπε σαν να με κατηγορούσε. *«Αντάλλαξες την ελευθερία σου με μια χούφτα απατηλών καθησυχασμών. Είναι πια καιρός να ξυπνήσεις από τον λήθαργό σου, να ξεφύγεις από αυτόν τον αποτρόπαιο τρόπο σου να υπάρχεις».*

Κανείς μέχρι τότε δεν μου είχε συμπεριφερθεί έτσι.

«Ποιος σου δίνει εσένα το δικαίωμα να μου μιλάς μ' αυτόν τον τρόπο;» ξέσπασα προκλητικά.

«Εσύ!»

Αυτή η τόσο απλή και αναπάντεχη απάντησή Του με άφησε άναυδο

και μαρμαρωμένο, σαν να είχα παραλύσει εσωτερικά. Με κατέκλυσε ένα καταιγιστικό συναίσθημα ενοχής, κάνοντάς με να νιώθω γυμνός απέναντι σ' εκείνο το Ον, το πρόσωπο του οποίου δεν είχα ακόμα αντικρίσει. Με κυρίευσε μια ξαφνική ανάγκη να φύγω τρέχοντας. Συγκεντρώνοντας όσο κουράγιο μου είχε απομείνει, προσπάθησα να αντιδράσω σ' εκείνη τη δύναμη, που έμοιαζε να με εξωθεί πέρα από τα όρια του κόσμου που γνώριζα.

«Μα πώς είναι δυνατόν να λειτουργεί μια δομή, αν δεν υπάρχουν οι υπάλληλοι;» ρώτησα, πασχίζοντας να κατευθύνω και πάλι τη συζήτηση σ' εκείνα που, κατά τη γνώμη μου, είχαν νόημα και ειρμό.

Ο Dreamer δεν απάντησε. Παίρνοντας θάρρος από τη σιωπή Του, την οποία εξέλαβα ως σύγχυση ή ως αδυναμία Του να μου απαντήσει, συνέχισα.

«Αν πάψουν να υπάρχουν, τότε ο κόσμος ολόκληρος θα σταματήσει!»

«Κι όμως, ακριβώς το αντίθετο ισχύει!» μου αποκρίθηκε κοφτά. «Ο κόσμος κοντεύει τώρα να σταματήσει, επειδή υπάρχουν άνθρωποι που είναι εξαρτημένοι, άνθρωποι που είναι μέχρι θανάτου φοβισμένοι. Η ανθρωπότητα, στην παρούσα κατάστασή της, δεν μπορεί καν να διανοηθεί μια κοινωνία χωρίς εξάρτηση». Αναγνωρίζοντας πως είχα φτάσει, ίσως μάλιστα και υπερβεί, τα όρια της αντιληπτικής ικανότητάς μου, μαλάκωσε τη φωνή Του και ο τόνος Του τώρα έγινε σχεδόν ενθαρρυντικός.

«Μην ανησυχείς!» είπε με ένα κάπως σαρκαστικό ενδιαφέρον ενώ το αυστηρό βλέμμα Του το διαπέρασε, θαρρείς, μια σπίθα ειρωνείας. «Όσο ακόμα εξακολουθούν να υπάρχουν άνθρωποι σαν εσένα, θα συνεχίσει να υπάρχει και ο κόσμος της εξάρτησης, και μάλιστα να είναι πυκνοκατοικημένος».

Η παύση που ακολούθησε έκανε ακόμα πιο παγερή την ατμόσφαιρα ανάμεσά μας. Το ελαφρώς εύθυμο ύφος, με το οποίο είχε μιλήσει προηγουμένως, έγινε άκαμπτο σαν ασφάλι.

«Εσύ! Εσύ δεν θα μπορέσεις στο εξής να αποτερείς μέρος εκείνου του κόσμου, επειδή θα έχεις γνωρίσει Εμένα!»

Ένιωσα σαν να είχε ξαφνικά διεισδύσει μια δέσμη φωτός, με επώδυνο τρόπο, μέσα στις ζοφερές σκέψεις μου και στην ομίχλη των συναισθημάτων μου.

«Η εξάρτηση είναι η απάρνηση του ονείρου», συνέχισε. «Η εξάρτηση είναι η μάσκα την οποία φορούν οι άνθρωποι, προκειμένου να κρύψουν την ανελευθερία τους, την άρνησή τους απέναντι στη ζωή».

Είχα πολλές φορές μέχρι τότε ακούσει και χρησιμοποιήσει τη λέξη

«εξάρτηση», όμως δεν ήταν παρά μετά την πρώτη μου εκείνη συνάντηση με τον Dreamer που συνειδητοποίησα την οδυνηρή σημασία της. Το να είμαι ένας υπάλληλος, εξαρτημένος από μια εταιρεία, αποκαλύφθηκε ως η σύγχρονη εκδοχή μιας πανάρχαιας σχέσης δουλείας: ως μια κατάσταση εσωτερικής ανωριμότητας και υποταγής. Μου ήρθε ξαφνικά στον νου η σκέψη μυριάδων ανθρώπων καταδικασμένων στη μοίρα του Σίσυφου, αλυσοδεμένων σε μια αιώνια αγγαρεία, σε δουλειές που δεν είχαν οι ίδιοι επιλέξει, σε μια εργασία δίχως τη χαρά της δημιουργικότητας.

Μέσα σε μια αναλαμπή, είδα σχεδόν με τα ίδια μου τα μάτια την πρόσοψη του κτιρίου Ρουσκόني στο Μιλάνο, στη Βιάλε Σάρκα, με τη γνώριμη πινακίδα που έγραφε «Είσοδος Υπαλλήλων», να δεσπόζει επάνω από την ατελείωτη σειρά των στενών εισόδων, που προορίζονταν για τους εργαζομένους. Φαντάστηκα ένα πλήθος σκυφτών, ηττημένων ανθρώπων να στριμώχνεται για να περάσει μέσα από εκείνες τις στενές εισόδους, όπως χρειάστηκε κάποτε να κάνουν οι Ρωμαίοι στο Σάμνιο, όταν αναγκάστηκαν να περάσουν ταπεινωμένοι από τα Καυδιανά δίκρανα. Μια ατελείωτη πομπή αντρών και γυναικών από ολόκληρο τον κόσμο, που είχαν πάψει πια να πιστεύουν στην ίδια τους τη μοναδικότητα. Ένα δυσοίωνα προαίσθημα για τον θάνατο της ατομικότητας σκοτεινίασε την ατμόσφαιρα, και η καρδιά μου σφίχτηκε από τη βαριά θλίψη ενός τέτοιου πεπρωμένου.

Ήταν λες και τότε ο Dreamer διαπέρασε με την παρουσία Του εκείνη την εικόνα, με τις απαλές κινήσεις κάποιου που προσπαθεί να περιποιηθεί μια θανάσιμη πληγή. Και όταν μίλησε, τα λόγια Του είχαν μια επισημότητα.

«Κάποια μέρα, θα υπάρξει μια κοινωνία που απλώς θα ονειρεύεται και οι άνθρωποι δεν θα είναι πια αναγκασμένοι να δουλεύουν. Θα είναι μια ανθρωπότητα αρκετά πλούσια ώστε να μπορεί να ονειρεύεται και απείρως πλούσια ακριβώς επειδή θα ονειρεύεται. Το σύμπαν είναι ζέχειλο από αγαθά, ένα Κέρασ της Αμαλθείας, γεμάτο με όλα όσα θα μπορούσε να ποθήσει η ανθρώπινη καρδιά. Σε έναν τέτοιο κόσμο είναι αδύνατον να νιώσει κάποιος ανασφάλεια για την επάρκεια των αγαθών. Μόνο οι άνθρωποι σαν εσένα, ρημαγμένοι από τον φόβο, από την αμφιβολία, παραμένουν φτωχοί και διαιωνίζουν την εξάρτηση και την ένδεια».

«Μα εγώ δεν είμαι φτωχός!» φώναξα αγανακτισμένος.

«Πού το στηρίζεις αυτό;»

Μέσα μου ετοιμαζα όλα τα επιχειρήματα που μπορούσα να βρω για να

υπερασπιστώ τον εαυτό μου, προκειμένου να δείξω πόσο παράλογη ήταν αυτή Του η γνώμη. Ο Dreamer στο μεταξύ παρέμενε σιωπηλός.

«Δεν είμαι φτωχός!» φώναξα πάλι. «Έχω ένα ωραίο σπίτι, μια θέση διευθυντή, φίλους που με σέβονται... Έχω δύο παιδιά, για τα οποία είμαι και πατέρας και μητέρα».

Στο σημείο αυτό σταμάτησα, μην αντέχοντας άλλο την άδικη, αβάσιμη λεκτική επίθεσή Του.

«Φτώχεια σημαίνει να μην μπορεί κάποιος να διακρίνει τα ίδια του τα όρια», εξήγησε ο Dreamer. «Να είσαι φτωχός σημαίνει να έχεις εγκαταλείψει το δικαίωμά σου να γίνεις δημιουργός του ίδιου σου του πεπρωμένου, με μια δουλειά η οποία δεν σου αρέσει και την οποία δεν επέλεξες».

«Εσύ!» πρόσθεσε, ακριβώς τη στιγμή που ήλπισα πως είχε τελειώσει. *«Εσύ είσαι ο πιο φτωχός απ' όλους τους φτωχούς, επειδή εξακολουθείς να μη γνωρίζεις ποιος είσαι. Έχεις "λησμονήσει". Σε κανέναν άλλο δεν παραχώρησα τόσες ευκαιρίες όσες σ' εμένα. Όμως, αυτή είναι η τελευταία σου ευκαιρία».*

Αμέσως, εκείνη η αίσθηση πως με είχε προσβάλει και αδικήσει εξαφανίστηκε και όλες οι άμυνές μου υποχώρησαν απέναντι σε αυτό που φάνταζε τώρα σαν πολιορκητικός κριός. Άκουγα να τρίζουν οι αρμοί της ίδιας της ύπαρξής μου, νιώθοντας συγχρόνως τις πιο βαθιά ριζωμένες πεποιθήσεις μου να καταρρέουν, σαν αρχαίοι ναοί που ταρακουνήθηκαν συθέμελα.

«Άνοιξε τα μάτια σου, δες ξεκάθαρα την κατάσταση σου και θα καταλάβεις πόσο πολύ ένας άνθρωπος μπορεί να ξεμακρύνει από το ίδιο του το μεγαλείο. Φαινομενικά, βρισκόμαστε τώρα εδώ, στο ίδιο δωμάτιο, όμως μας χωρίζουν αναρίθμητοι αιώνες».

Αυτά τα λόγια, ίδια με την ξαφνική λάμψη μιας αστραπής που σκίζει το νυχτερινό σκοτάδι, μ' έκαναν να συνειδητοποιήσω την απόσταση που υπήρχε ανάμεσα σ' Εκείνον και σ' εμένα. Αντιλήφθηκα πόσο λάθος ήταν να νιώθω ότι είχε πληγωθεί η αξιοπρέπειά μου και κατάλαβα πόσο ασήμαντο ήταν εκείνο το «εγώ» που είχα εκστομίσει ενώπιόν Του, μια μηδαμινή στριγκλιά στο σύμπαν. Οι ψευδαισθήσεις μου πως τάχα ανήκα στην τάξη που λάμβανε τις αποφάσεις, σε μια ελίτ αξιοσέβαστων και υπεύθυνων ατόμων, που διέθεταν ελεύθερη βούληση και ανεξαρτησία και κρατούσαν τον έλεγχο της ζωής τους στα χέρια τους, έπεσαν σαν την αυλαία της πρώτης πράξης μιας κωμικής όπερας. Τα μάτια μου έλαμπαν από τα δάκρυα. Χωρίς να το συνειδητοποιώ, είχα αρχίσει να βυθίζομαι στον βούρκο της αυτολύπησης.